

יו"ר הוועדה לתכנון ובניה במחוז ירושלים, מר עמיר שקד

מתכנתת מחוז ירושלים, גב' שירה תלמי באבאי

יועמ"ש הוועדה לתכנון ובניה במחוז ירושלים, גב' אתי רוזנבלום

הנדון: מידע נדרש לוועדה המחוזית בנושא מחסור בכיתות לימוד במסגרת תכנית 68858

בתאריך 28 בינואר 2020 דנה הוועדה המחוזית בתכנית 68858 להקמת ישיבה בשכונת

שייח ג'ראח. הוועדה החליטה לקיים דיון פנימי נוסף בתכנית.

נקודה מרכזית בדיון היתה השאלה עד כמה גדול המחסור בכיתות לימוד בשכונת שייח ג'ראח.

זאת לאור היותו של השטח מסומן בתכנית המתאר התקפה ביעוד של מבנה ציבור "בעל

תפקוד חברתי-תרבותי לשירות האוכלוסייה באזור".

מאחר שיו"ר הוועדה העיר על כך שלא הוצגו בפניו נתונים בנושא המחסור בכיתות לימוד

אנחנו מתכבדים לשלוח אליכם את הנתונים אשר יש בידינו. ונדגיש, איננו פונים לוועדה

כמתנגדים או צד בתכנית אלא על מנת לספק לה מידע חיוני על מנת שתוכל לקבל את

החלטתה בצורה מושכלת. מידע זה אמור היה להיות מובא בפניה על ידי עיריית ירושלים, אך

משלא הובא כך, הוא מובא כאן.

נבקש שהמידע שלהלן יועבר לכל חברי הוועדה אשר ידונו בתכנית.

1. עיר עמים עוסקת מזה קרוב ל-20 שנה בבעיה המרכזית הפוגעת במערכת הלימוד במזרח

ירושלים: מחסור עצום של כיתות לימוד. העמותה הגישה עתירות בנושא זה, פועלת יחד

עם וועדי הורים על מנת לקדם הקמה בידי העירייה של בתי ספר חדשים ומפרסמת דוחות

מעקב שנתיים על היקף המחסור בכיתות לימוד וקצב הבינוי של בתי ספר חדשים¹.

2. נציין עוד שלחולשת שירותי החינוך הניתנים לתלמידי מזרח העיר – ובפרט המחסור

בכיתות לימוד אשר מוביל לאחוזי נשירה חסרי אחריות – יש השפעות מצטברות על מצבה

הכלכלי של ירושלים ושלל בעיות חברתיות הנובעות ממנו.

3. **מיקום המגרש** – מאחר שבמהלך הדיון בהתנגדויות לתכנית עלתה שאלה מיקום המגרש

ונטען שהאזור אינו במובהק שכונה פלסטינית נבקש להעמיד את הדברים על דיוקם.

המגרש המדובר ממוקם ליד לכיכר מרכזית שנמצאת על דרך שכם שהיא הרחוב הראשי

בשכונת שייח ג'ראח. מעבר לכביש בכיוון מזרח מהמגרש ממוקם מסגד גדול. המגרש

נשוא התכנית גובל מצדדיו הצפוני והמערבי בבתי מגורים של שכונת שייח ג'ראח.

¹ ראו למשל,

"דוח חינוך ירושלים המזרחית 2019", עיר עמים, אוגוסט 2019

"חינוך על תנאי – מערכת החינוך בירושלים המזרחית בין אפליה תקציבית לזהות לאומית", עיר עמים

אוגוסט 2018

עיר עמים מודה לארגונים, המדינות והאנשים התומכים בפעילותה למען עתיד מוסכם והוגן לירושלים. עיקר המימון מקורו בישויות מדיניות זרות. לתמיכה בעיר עמים [לחצו כאן](#)

וכאמור למעלה, בתכנית התקפה כתוב בצורה מפורשת שהמגרש נועד להיות "בעל תפקוד חברתי-תרבותי לשירות האוכלוסייה באזור".

4. **המחסור במוסדות חינוך רשמיים בשכונה** – בשייח ג'ראח יש מספר גני ילדים של עיריית ירושלים ותיכון אמנויות במעמד רשמי. אין בשכונה בית ספר יסודי רשמי, אין בו חטיבת ביניים וגם אין בו תיכון במעמד רשמי אשר מלמד תכנית לימודים עיונית (כלומר, לא תיכון לאמנויות). מאחר שבעת הדיון בתכנית נציגת העירייה התייחסה לבית ספר אשר עתיד להיבנות במקום אחר בשכונה נדגיש שמדובר בבית ספר שאינו של העירייה אלא ביזמה פרטית ושלא יהיה במעמד רשמי. רק בתי ספר רשמיים נמצאים באחריות מלאה של המדינה ורק בתי ספר רשמיים אינם גובים שכר לימוד. על פי חוק חינוך חנם לכל תלמיד אמורה להיות האפשרות ללמוד במימון המדינה מה שאינו מתאפשר בבתי ספר שאינם במעמד רשמי. נדגיש עוד שעל פי החלטת הממשלה 3790 לצמצום פערים חברתיים-כלכליים במזרח ירושלים, מטרה מרכזית היא להגדיל את מספר התלמידים המזרח ירושלמים אשר לומדים לפי תכנית הלימודים הישראלית כדי לשנות את המצב שבו כיום למעלה מ-90% מהתלמידים במזרח ירושלים לומדים לפי תכנית הלימודים הפלסטינית. למימוש מטרה זו אשר החלטת הממשלה מקצה עבודה מאות מיליוני שקלים יש צורך בבתי ספר במעמד רשמי שם העירייה קובעת את תכנית הלימודים.

5. **המחסור החרף בכיתות לימוד במזרח ירושלים** – על פי נתונים רשמיים של העירייה חסרות במזרח ירושלים 2,000 כיתות לימוד². נציין שעל פי דוח מבקר המדינה מהשנה שעברה³ המספר מגיע אף ללמעלה מ-2,600 כיתות לימוד חסרות. לאורך השנים הוגשו בנושא זה מספר עתירות של הורים ממזרח ירושלים⁴ (העתירות התקבלו בידי בתי המשפט אולם העירייה כשלה פעם אחר פעם בביצוע פסקי הדין שלהם), דוחות של מבקר המדינה עסקו בנושא וועדת החינוך של הכנסת קיימה מספר רב של דיונים בבעיה קשה זו. על פי דוח מבקר המדינה מהשנה שעברה:

"בתחום החינוך, עיריית ירושלים ומשרד החינוך לא מילאו את חובתם להעניק חינוך חנם לכול, בין היתר, בשל מחסור ניכר בכיתות לימוד".

"אחד מכל ארבעה תלמידים בכיתות ט'-י"ב נושר מבית הספר - שיעור נשירה הגבוה במידה ניכרת הן משיעור הנשירה הכלל-ארצי, והן משיעור הנשירה בכלל המגזר הערבי".

"המדינה מחמיצה הזדמנות לקדם את שילובם העתידי של התלמידים במזרח ירושלים בתעסוקה ובלימודים גבוהים מכיוון של-92% מאלה הלומדים לפי תכנית הלימודים הפלסטינית לימוד השפה העברית הוא בהיקף נמוך"⁵.

על פי נתוני העירייה הגידול הטבעי באוכלוסיית התלמידים במזרח ירושלים מצריך תוספת של

² ראו למשל בג"צ 6183/16 ארגון ההורים למערכת החינוך בירושלים נגד משרד החינוך ועיריית ירושלים מבקר המדינה, דוח ביקורת מיוחד: פיתוח וחיזור מעמדה של ירושלים, יוני 2019

³ למשל, בג"צ 3834/01 חמדאן ואחרים נגד עיריית ירושלים, בג"צ 5373/08 אבו לבדה נגד שרת החינוך

⁵ ראה ה"ש מס' 3

70 כיתות לימוד בשנה⁶. אולם הממוצע השנתי של בינוי כיתות לימוד בעשור האחרון עומד על 37 כיתות בשנה. כלומר למרות פסקי דין של בית המשפט ומאמצים שונים של העירייה לא רק שהבעיה לא נפתרה אלא היא אף מחמירה.

6. למחסור החריף בכיתות לימוד יש השלכות קשות:

- המדינה אינה ממלאה את חובתה להעניק חינוך חינם לכל תלמידי ירושלים. על פי נתוני מנח"י בתי הספר הרשמיים מסוגלים לקלוט רק 42% מתלמידי מזרח ירושלים ורק הם זוכים לחינוך במימון המדינה.

- המחסור בכיתות לימוד מביא לשיעורי נשירה מלימודים חסרי אחריות. על פי דוח המבקר מהשנה שעברה 26.5% מתלמידי מזרח ירושלים נושרים מלימודים (זאת בהשוואה לממוצע כלל ארצי של 5.4% ולשיעור הנשירה של המגזר הערבי בישראל העומד על 7.4%).

- שיעורי הנשירה הגבוהים פוגעים ביכולת של תלמידי מזרח ירושלים להמשיך ללימודים אקדמאים ומגבילים את יכולת ההשתכרות שלהם. שיעורי העוני במזרח ירושלים נוסקים ל- 80% וזו אחת הסיבות העיקריות לכך שירושלים התדרדרה בשנים האחרונות לאשכול השני במדד הסוציו-אקונומי של הלמ"ס.

7. המחסור בקרקעות בייעוד מבני ציבור - עיריית ירושלים הסבירה לא פעם שהסיבה

המרכזית לכך שהיא אינה מצליחה לבנות את בתי הספר החסרים הוא המחסור בקרקעות בייעוד מבני ציבור בשכונות מזרח ירושלים. כך למשל אמר בזמנו מנהל מנח"י משה טור-פז: "במזרח ירושלים יש מעט מאוד קרקעות ציבוריות... אנחנו מאוד מתקשים לבנות כי אין לנו קרקעות זמינות... מעבר ל- 400 הכיתות הנמצאות בתהליכים תכנוניים, בעצם אנחנו נמצאים בפני מדבר צחיח"⁷.

8. ההיבט הכלכלי אינו מהווה כיום חסם – בדיון בהתנגדויות לתכנית העירונית מגישי התכנית

שאם העירייה תרצה להקים בית ספר במגרש שהוקצה להם הרי שהיא תצטרך להפקיע אותו, הליך שיהיה כרוך גם בתשלום פיצויים. יש לכן טעם להסביר שהוועדה המקומית בעיריית ירושלים מאשרת באופן קבוע הפקעות של קרקעות שבייעוד מבני ציבור לצורך הקמת בתי ספר במזרח ירושלים וכפי שהיא עושה זאת במקרים אחרים היא בוודאי תוכל לעשות זאת גם במגרש המדובר. בעקבות פסק דין של בג"ץ אבו לבדה⁸, מדיניות משרד החינוך היא לאשר כל בקשה לתקצוב של בתי ספר במזרח ירושלים⁹. כלומר, החסם בפני בניה של בתי ספר במזרח ירושלים הוא המחסור בקרקעות בייעוד מתאים ולא היעדר תקציבים.

הנה כי כן, במזרח ירושלים קיים מחסור אדיר של לפחות 2,000 כיתות לימוד אשר רק הולך וגדל. שכונת שייח ג'ראח אינה שונה משאר שכונות מזרח העיר בהיבט זה. למשל, אין בה ולו בית ספר יסודי אחד במעמד רשמי. החסם המרכזי בפני השלמת המחסור בכיתות לימוד הוא היעדרן של קרקעות בייעוד מבני ציבור. המחסור בכיתות לימוד פוגע בזכות היסוד לחינוך

⁶ עיר עמים, "דוח חינוך ירושלים המזרחית 2019", אוגוסט 2019

⁷ פרוטוקול ועדת החינוך של הכנסת, 10 בפברואר 2014

⁸ בג"צ 5373/08 אבו לבדה ואחרים נגד שרת החינוך

⁹ תשובת המדינה בבג"צ 6183/16 ארגון ההורים למערכת החינוך בירושלים נגד משרד החינוך ועיריית ירושלים

ובשל נשירת התלמידים המוגברת שהוא יוצר יש לו השלכות ארוכות טווח שפוגעות בתושבי מזרח ירושלים בפרט ובעיר כולה.

מתוך כל אלו לא יעלה על הדעת שמגרש אשר מסומן בייעוד מבני ציבור לשירות שכונת שייח ג'ראח בתכנית מתאר אשר הוכנה בידי הרשויות הישראליות ינוצל למטרה אחרת. אפשר להתרעם על החלטת רמ"י להקצות את המגרש לשימוש אחר ולתמוה על עיריית ירושלים שאינה פועלת כתפקידה לשמירה על משאבי קרקע אשר חיוניים על מנת שתוכל לקיים את מחויבותה על פי חוק. עדיין, לוועדה המחוזית מסורה הסמכות להחליט האם התכנית להקמה של ישיבה בשכונה פלסטינית, מעבר לכביש ממסגד ועל חשבון בית ספר אשר חסר מאוד בשכונה היא ראויה או לא, גם לאור המובא כאן.

בכבוד רב,

אביב טטרסקי, חוקר

עמותת עיר עמים

דוא"ל: aviv@ir-amim.org.il

טל': 052-6125119